

११. वण टिण ऐं ब्रेला

बुधो. पढो. समुझो ऐं अमल में आणियो.

पृथ्वीअ जी अधु सूंहं वणनि टिणनि में आहे. हिन्दुस्तान जहिडे गरमु मुल्क में त वण नइमत आहिनि. वण घरनि ऐं घिटियुनि जी वसअं, सड़कुनि जी सूंहं ऐं बागानि जो सींगारु आहिनि. वण वाटहड्हुनि खे गर्मीअ खां बचाइनि था, ऐं डोंहं जी हवा खे साफु कनि था.

वण सुज ऐं वसअं जो फर्क्क बुधाइनि था. संदनि सावा पन, तन मन लाइ ठारु आहिनि. बसन्त रुति में नाजिकु मुखिड्यूं डिसी कुदिरत तां ब्रलिहारु पियो वजिजे ऐं संदनि ब्रू जी सुगंधि सां दिमाग़ खे तरावत अचियो वजे. वण न हुजनि त जेकर पश्चियुनि जूं मिठिड्यूं लातियूं बि कीन बुधिजनि.

ऊनहारे जी मौसम में ब्रिपहिरीअ जे वक्ति तपति में पैदिलि पंधु करणु बैदि ई वणनि जी आसाइश जो कळुरु पवे थो. चौपाए माल लाइ छांविरो न हुजे त जेकर संदनि खीरु सुकी वजे ऐं मालु उसुनि में सड़ी मरी वजे. हारियुनि लाइ वणनि जी छांव त जीअ जो जियापो आहे.

किनि वणनि जा पन, ब्रू ऐं गुल दवाउनि तोर कमि ईदा आहिनि. के वण वरी मेवो डियनि. मेवो भांति भांति जो थिए थो. संदनि शिकिलि धार धार, रंगु ऐं सवादु निरालो आहे, कुदिरत जी अपारु करूणा ऐं शक्तीअ जी साख डियनि था. तैजुबु त इहो आहे जो वण न रुगो आमु जमीन ते, मगरि पहाड़नि ते बि उभिरनि था. वणनि बिना पहाड़ पुणि गंजा या ठोढ़ा कोठिजनि था. हक्कीकत त इहा आहे त असां जो सुखु सम्पदा घणे भाडे वणनि टिणनि सां गुंडियल आहिनि.

बडी एराजीअ में घाटा ऐं डिघा वण हुजनि त उन खे ब्रेलो सडिबो आहे. ब्रेलनि में अक्सिरि ब्रबुर, कुंडी, चील ऐं दयाल जा वण हूंदा आहिनि. ब्रेलनि जो नजारो डिसण वटां हूंदो आहे. उते छांविरो एतिरो त घाटा हूंदो आहे, जो मंझदि जो बि सिज जो तिडिको मथां कीन पवंदो आहे. डोंहं जो बि मुंहं ऊंदाही डिसी अचिरजु वठियो वजे. ब्रेलनि में कुदिरतो सांति हूंदी आहे. उते वणनि जी सरसराहट ऐं पश्चियुनि जूं ब्रोलियूं बुधी दिलि में अजीबु उमंग उथंदा आहिनि.

ब्रेलनि मां अनेक फ़ाइदा आहिनि. आज्ञिमूदे मां डिठो अथनि त जिते बेला जाम आहिनि, उते बरिसाति बि सुठी पवे थी, छाकाणि त बेलनि जे वणनि जी थधिकार ऐं आलाणि सबबि हवा घिमियल ऐं थधी हूंदी आहे. बादल सैरु कंदा कंदा जडहिं ब्रेलनि जे मथां लघंदा आहिनि, तडहिं बारिशि जो कुझु न कुझु डाणु डोंदा वेंदा आहिनि. बारिशि जो पाणी जडहिं टकरनि तां झोर सां हेठि लहंदो आहे, तडहिं जमीन जे मथाछिरे जी भली मिटी गिहिले वेंदो आहे. ब्रेला उन नुक्सान खे रोकींदा आहिनि. ब्रेलनि जे करे आबहवा ते बि असरु पवे थो ऐं हवा मुवाफिक बणिजी सिहतमंदु थी पवे थी. ब्रेलनि मां पैदाइशि बि झझी थींदी आहे. काठु, खंउरु, लाख, काथो ऐं माखी ब्रेलनि मां ई हासुलु थींदा आहिनि.

ब्रेलनि जा ब्र वडा दुश्मन आहिनि, हिकु आहे बाहि ऐं ब्रियो आहे कुहाडी, कडहिं कडहिं बिनि सुकल टारियुनि खे गहिको अचियो वजे त बाहि ब्रियो पवे ऐं सज्जे ब्रेले खे विचुडी वजे. ब्रियो वरी माणहू काठियुनि लाइ ब्रेला नासु कंदा आहिनि. उनहनि दुश्मननि खां बचाइण लाइ सरिकारि ब्रेलनि जा राखा ऐं अमलदार मुकिररु कंदी आहे.

असां जा वडा वणनि जो डाढो कळुरु कंदा हुआ, एतिरे कळुरि जो हूं वणनि खे बि देवता करे समुझंदा हुआ. असां ग्रचु वक्तु उन ग्राल्हि खां लागऱ्जु रही, चडो छीहो रसायो आहे. हाणे वरी वणनि पोखण जो तहिरकु शुरू आहे. जंहिं खे सफ्लु करणु असां जो फ़र्जु आहे.

नवां लफ़्ज़:-

वसंअ = रौनक

तहिरकु = हलिचलि

आसाइश = आरामु

छांविरो = छायादारु जाइ

सम्पदा = मिलिकियत

राखा = बचाउ कंदड

लक्काउ = नज्जारो

डाणु = दानु

लागऱ्जु = बेपरिवाहु

छीहो रसाइणु = नुक्सानु पहुचाइणु

अभ्यासु

सुवालु १: हेठियनि सुवालनि जा जवाब लिखो :

- १) वण नइमत कीअं आहिनि ?
- २) ब्रेला छा खे चइबो आहे ?
- ३) ब्रेलनि मां थींदड़ फ़ाइदा लिखो.
- ४) ब्रेलनि जा दुश्मन केरु आहिनि ऐं कीअं ?

सुवालु २: हेठियनि में खाल भरियो:

- १) चौपाए माल लाइ न हुजे त जेकर संदनि खीरु सुकी वजे.
- २) किनि वणनि जा पन, ब्रूर ऐं गुल तोर कमि ईदा आहिनि.
- ३) वणनि बिना पहाड़ गंजा या कोठिजनि था.
- ४) सरिकारि ब्रेलनि जा ऐं अमलदार मुकररु कंदी आहे.

सुवालु ३: हेठियनि जा ज़िद लिखो :-

गरमु, छांव, घाटा, सिहतमंदु, सांति, तपति

सुवालु ४: हेठियनि इस्तलाहनि जी माना लिखी जुमिलनि में कमि आणियो.

नइमत हुअणु, डाणु डियणु, उमंग उथणु, साख डियणु

हिदायत:- मास्तरु शार्गिंदनि खे वण न कटण जी अहिमियत समुझाईदो.

मुशिगूली :- मास्तर ऐं माइटनि जी मदद सां, शार्गिंद घर मां “वण महा उत्सव” बाबति डुह जुमिला लिखी अचण लाइ, उस्तादु खेनि हिदायत कंदो.

पूरक अभ्यासु

(१) जोड़ा मिलायो

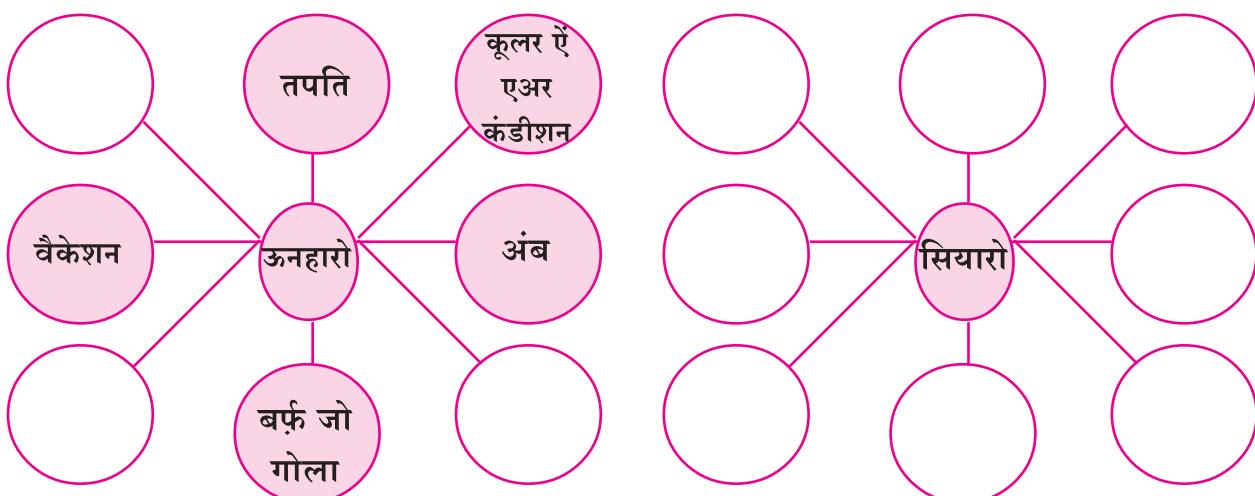
अ

१. पखी
२. वणनि जी छांव
३. ब्रेलनि जा दुश्मन
४. ब्रूर, गुल ऐं पन

ब

१. दवाउनि ठाहिण जे कमि अचनि था
२. बाहि ऐं कुहाड़ी
३. मिठिडियूं लातियूं
४. वाटहुडनि खे गर्मीअ खां बचाए थी

(२) मिसालु छिसी हेठियां गोल भरियो :-

(३) खास ज्ञान

(अलफू) वण छा था कनि ?

(१) वण हवा मां कार्बान डाइ आक्साईड जज्जबु कनि था. हिक साल में हिक एकड़ ज़मीन जा वण ओतिरी कार्बान डाइ आक्साईड जज्जबु कनि था, जेतिरी कंहिं मोटर कारि २६००० मेल हली हवा में छडी आहे.

(२) वण पाणीअ खे महिफूजु रखनि था.

(३) वण अलहिदनि माणहुनि जे ग्रूहनि खष हिकबिए सां गडु कमु करण जी भावना खे वधाइनि था.

(४) वण डियण जो गुण सेखारीनि था.

(ब) ब्रेलनि जे वधाइण जे विज्ञान खे सिल्वी कल्चर (Silvi Culture) चइबो आहे.

(स) “बाग जो सैरु” ते डह जुमिला लिखो.

पाण करियां – पाण सिखां

(१) हेठियनि जुमिलनि में लफ्जनि जो सिलिसिलो बराबरि रखी, जुमिला वरी लिखो.

- १) इन्क्लाबी मीटिंग जी सुडाई टोलीअ यकदमु वेर्ई.
- २) फिरंदा, अचनि आसिमानु चंडु गरमु सिजु पुणि ऐं था नज्जरि
- ३) जो साईन्स आहे अजू ज़मानो
- ४) डंदनि मूळे सूर में हो.
- ५) असां में जो गोठ जो किरियाने हो दुकानु.

(२) मास्त्रु शागिर्दनि खे आमुदिरफत जे निशानियुनि ऐं नियमनि बाबति गुफ्तगू कराए ज्ञान ड्रींदो.

भगुति

माठी में पढ़ो

‘भगुति’ सिन्धी संस्कृतीअ जो हिंकु अनोखो किस्मु आहे. सिन्धी लोक कथा, लोक नृत्य ऐं लोक संगीत जो अनोखो मेलापु या संगमु आहे. घणो करे राति जो भगुति कई वेंदी आहे. प्रभाति वेले भगुति मां वधीक आनंदु ईदो आहे.

भगुति विझन्दड कलाकार खे “भगुतु” चइबो आह, जेको न सिर्फ गोविंद जा गुण ग्राईदो आहे, पर देवताउनि खे बि यादि कंदो ऐं कराईदो आहे. सिन्धी लोक कथा, लोक नृत्य ऐं लोक गीत जी बहितरीनि ऐं सम्यतिक झलक पसाईदो आहे.

भगुति साज्ज ऐं आवाज्ज जो संगमु आहे. हार्मोनियम, धुकड़ ऐं ढोलक भगुति जा मुख्य साज्ज ईदो आहिनि. ढोलकियो कडहिं हथनि में घुंघुरु ब्रधी बि ढोलक वज्राईदो आहे, ऐं ढोलक जे आवाज्ज सां भगुतनि जे पेरनि में ब्रधल घुंघुरुनि जियां साज्ज ऐं आवाज्ज खे तालु डीदो आहे.

भगुति में मुख्य भगुत खे ‘मुहिरो’ सडियो वेंदो आहे, ऐं हिन जे साथियुनि खे बोलिडिया याने सुरु मिलाईदड सडिबो आहे. उहे सभु पहिरीं साज्जनि ऐं साज्जाईदडनि अगियां निमंदा आहिनि, ऐं इष्टदेव जी स्तुती कंदा आहिनि. भगुति जे दौरानि मुख्य भगुतु ग्राईदो, नचंदो ऐं विच विच में लोक कहाणी ब्रुधाईदो आहे.

सिन्धी भगुति, भारत जे मशहरु नृत्य कथकलीअ सां मिले जुले थी. फँकु रुगो इन गोल्हि जो आहे त कथकलीअ में नाचु साम्हू ऐं गीतु पर्दे पुठियां हूंदो आहे पर भगुति में नाचु, गीतु, ऐं आखाणी टेई डिसंदड जे साम्हू हूंदा आहिनि.

भगुति लाइ खासि पोशाक जीअं त छेरि, जामो, पणिडी ऐं कुंडलियूं ज़रूरी हूंदियूं आहिनि. भगुति में निजु सिन्धी तालु ‘झमटु’ हलंदो आहे. झमट ताल जे बुलंदु आवाज्ज ते भगुतनि जा पेर ऐं जिस्म झूमंदा आहिनि.

सिन्धी भगुति जी परम्परा काफी झूनी आहे. साई सतरामदास सिन्धी भगुति खे क्रबूलियत डिनी आहे. भगुत कंवररामु, भगुतनि जो श्रोमणी सडिजे थो.

प्रोफ़सर राम पंजिवाणीअ बि बहितरीनि नमूने भगुति पेशि कई आहे.

अहिडीअ रीति डिसिबो त भगुति मां विंदुर, भगुती ऐं खुशी हासुलु थिए थी.

डिसो, जाचियो ऐं बुधायो :

- हिदायत :-**
- १) मास्तरु शागिर्दनि खे चित्र डेखारे उनहनि बाबति गुफ्तगू कराईदो ऐं ज्ञार वधाइण लाइ हिमिथाईदो.
 - २) डेखारियल डिण ऐं रांदियुनि बाबति घर मां पाण लिखी अचण लाइ मास्तरु शागिर्दनि खे चवंदो.

अचो त सिखूं

पढो ऐं लिखो

मास्तरु शागिर्दनि खे हेठियनि बाबति वधीक ज्ञान डाँदो

१. घर (House)

भिति (Wall)	दरिवाजो (door)	दरी (window)
पर्दो (curtain)	कबटु (cupboard)	पलंगु (bed)
चादर (bedsheet)	विहाणो (pillow)	सवडि / मणि (blanket)
कुर्सी (chair)	टेबलि (table)	पेती (trunk)
तस्वीर (painting)	छपर (roof)	बती (Light)

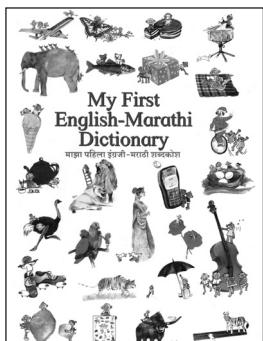
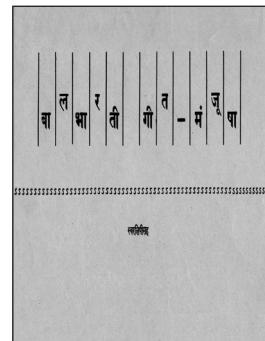
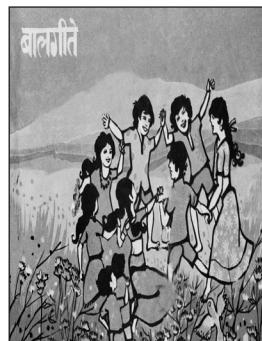
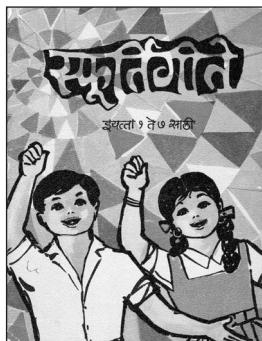
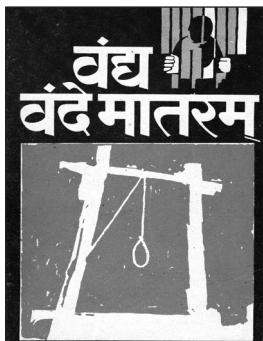
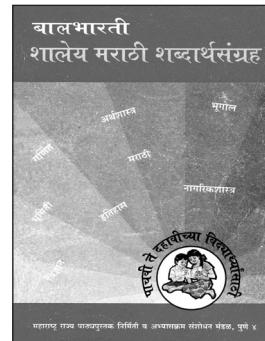
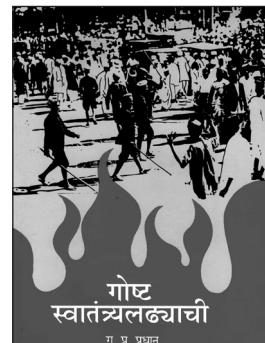
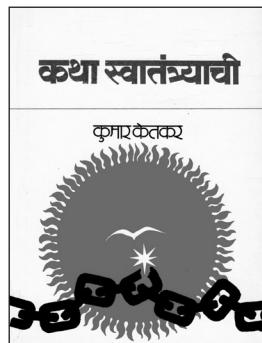
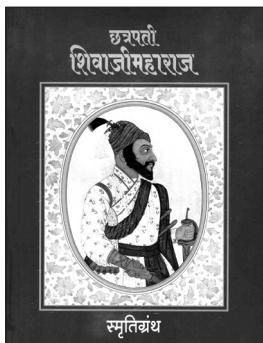
२. रंधिणो (Kitchen)

बासण (utensils)	चमिचो (spoon)	थालही (plate)
तख्तो (shelf)	बालिटी (bucket)	बुहारी (broom)
किचिरे जो दब्बो (dustbin)	कटोरी (bowl)	छुरी (knife)
बोतलि (bottle)	धुअणु (wash)	सिझाइण (cook)
तरणु (Fry)	पीसणु (grind)	पचाइणु (roast)
उब्बारणु (boil)	बाहि (fire)	

३. अनु खाधो (Food)

डुधु (butter - milk)	भाजियूं (Vegetables)	फलु (Fruit)
डब्ल रोटी (bread)	अनाजु (food-grains)	बेदो (egg)
मछी (fish)	चांवर (rice)	गीहु (Ghee)
फुलिको (chapatti)	बिस्कुट (biscuit)	मिठाई (sweets)
तेलु (Oil)	खंडु (sugar)	लूणु (salt)
चांहि (tea)	मखणु (butter)	केकु (cake)
मुऱ्गी (chicken)	अटो (flour)	डही (curd)
थूम (garlic)	अदिरक (ginger)	काफ़ी (coffee)
खटाणिआचारु (pickle)	मिर्च (chilli)	राति जी मानी (dinner)
डींहं- मानी/रोटी (lunch)	नेरणि (breakfast)	उजायलु (Thirsty)
बुखायलु (hungry)		

- पाठ्यपुस्तक मंडळाची वैशिष्ट्यपूर्ण पाठ्येतर प्रकाशने.
- नामवंत लेखक, कवी, विचारवंत यांच्या साहित्याचा समावेश.
- शालेय स्तरावर पूरक वाचनासाठी उपयुक्त.

पुस्तक मागणीसाठी www.ebalbhari.in, www.balbhari.in संकेत स्थळावर भेट क्या.

साहित्य पाठ्यपुस्तक मंडळाच्या विभागीय भांडारांमध्ये विक्रीसाठी उपलब्ध आहे.

ebalbhari

विभागीय भांडारे संपर्क क्रमांक : पुणे - ☎ २५६५९४६५, कोल्हापूर- ☎ २४६८५७६, मुंबई (गोरेगाव)
- ☎ २८७७९८४२, पनवेल - ☎ २७४६२६४६५, नाशिक - ☎ २३१५९९, औरंगाबाद - ☎ २३३२९७९,
नागपूर - ☎ २५४७७९९६/२५२३०७८, लातूर - ☎ २२०९३०, अमरावती - ☎ २५३०९६५

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडल, पुणे.

सिंधुभारती सिंधी (देव) इयत्ता सातवी

₹ २७.००